

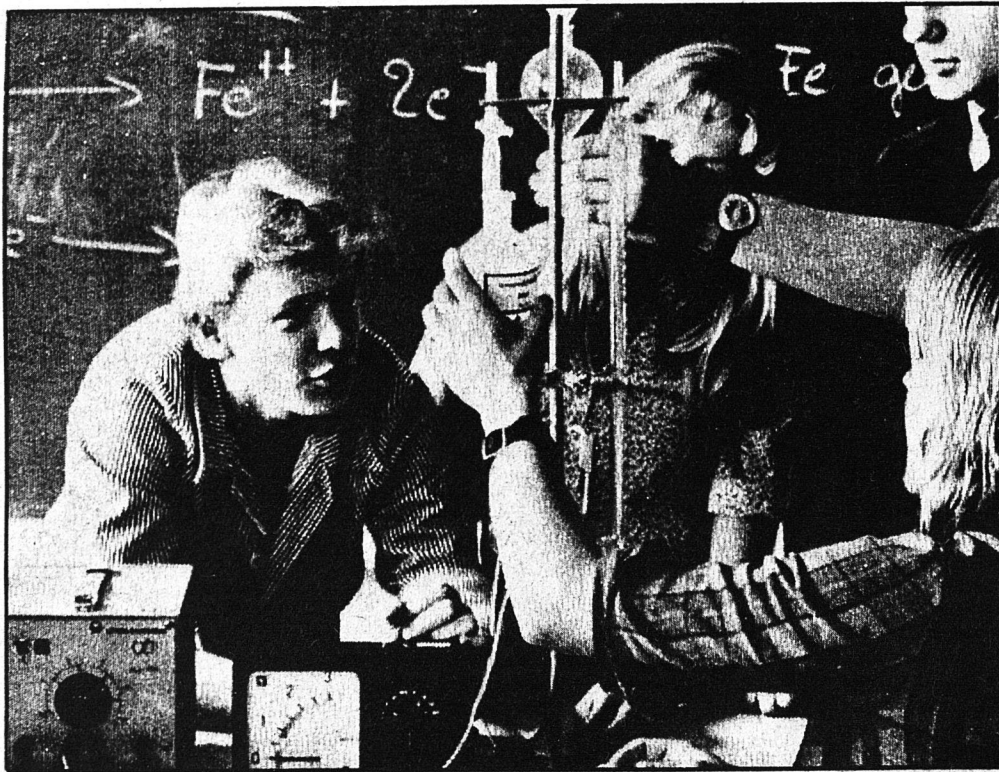
BUTLLETI DE LA CEDEC

TEXT PER A UN DEBAT

(Ve de pàg. anterior)

turals, econòmiques, etc., que aquesta ètnia presentava en relació amb la dels espanyols. Ara bé, a conseqüència de les gran immigracions dels darrers decennis, la composició ètnica del Principat s'ha vist radicalment alterada, fins al punt que avui la seva societat no resulta ni de molt homogènia, sinó tot al contrari, car es troba escindida en dos grans grups més que diferents entre si. Aquesta nova situació no tan sols ha originat i origina una llarga sèrie de problemes pràctics relatius a la mútua convivència d'uns i altres, sinó que també va trontollant les bases suares adduïdes d'homogeneïtat ètnica en que sempre s'havia fonamentat el catalanisme històric. La incertesa resultant, teòrica i ideològica, es tradueix essencialment en una crisi del concepte d'identitat catalana i en nous motius de recel i incomoditat davant la llengua autòctona.

On més clarament es revela l'esmentada crisi d'identitat és en la creixent tabuïtzació de que ha estat objecte el terme "català", conseqüència alhora de l'evolució seguida per les diferents denominacions emprades per tal de referir-se als immigrants. Després de designar-los amb els noms de "murciànos" o "xarnegos" i, ateses les connotacions classistes i racials dels termes en qüestió —que tan mateix no podien expressar implícitament millor la consciència que del fet diferencial els catalans tenien i volien continuar tenint— un home va empecar-se, en un intent ingenu i volenterós de facilitar una integració que ja es preveia inevitablement necessària, l'expressió "els altres catalans"; a mesura que aquest "altres catalans" augmentaven en nombre i puixança, sorgia encara un nou eslògan qualificador tendent a manifestar, ni que fos teòricament, la possibilitat d'integració, és a saber, "és català tothom que viu i treballa a Catalunya", eslògan que traïa ja clarament una crisi de la consciència de la identitat col·lectiva, car, per tal de poder englobar

bar tots els nousvinguts, per tal de poder aferrar-se a la tan necessària i cada cop més inexistente homogeneïtat, renuncia a enquadrar dins el concepte de català tants de catalans escampats pel món que, per causes diverses, ni viuen ni treballen al Principat, però que ells mateixos són i se senten arreu on vagin representants d'una nació amb una història i una llengua inequívokes: Catalunya i el català. El darrer pas d'aquest procés de tabuïtzació del nom català —en demèrit dels catalans i a favor dels espanyols— és l'empres significativament, pel qual en teoria ostenta el càrrec més important de la política catalana quan s'expressa amb el terme de "ciutadans de Catalunya", presumiblement per tal de no ferir susceptibilitats dels espanyols —els catalans ja és sabut que no en tenen, entre d'altres coses perquè, com veiem, formalment han deixat d'existir— i presumiblement també utilitzant el nom de "Catalunya" com a una simple de-

nominació geogràfica determinada, situada al nord est de l'imperi espanyol.

Si al mateix terme designador de l'ètnia, el qual té al capdall per referent la identitat d'aquesta, resulta, doncs, a hores d'ara suspecte, no cal dir com esdevé maliciosa i ambaressada allò que en constitueix un dels trets més immediatament caracteritzadors i diferenciadors, és a dir, la llengua. Aquesta, un dels factors cohesionadors per excel·lència de tot nacionalisme —del naturalista, perquè no en té d'altres ni falta que li fa, i de l'espiritualista, perquè n'imposa un a costa de la liquidació de les altres (hablad la llengua del imperio; "parlez, parlez français")— esdevé un factor disgregador en el si d'una societat heterogènia sotmesa a unes mateixes estructures estatals uniformadores. Els encarregats de vetllar per la unitat i la cohesió del tot social renuncien, doncs, a tractar la llengua autòctona, pilar fonamental

fins ara del nacionalisme català com a component imprescindible del concepte d'identitat col·lectiva. Renuncien també a la integració lingüística i cultural dels espanyols, en tant que mesura superadora de la divisió avui existent, i això no pas tant per consciència de la pròpia feblesa davant el govern central espanyol —el qual impediria obviament l'adopció de mesures expeditives en aquest sentit ni tampoc per por de l'actitud hostil o, en el millor dels casos, indiferent dels immigrants vers Catalunya i la seva llengua, com per inseguretat i confusió ideològica. Els arguments clàssics i tradicionals de que s'havia servit inveteradament el catalanisme històric per justificar i exigir la normalització en l'ús de la llengua (escriure i parlar en llengua del poble, ensenyament en llengua materna, etc) es giren ara en contra d'ell mateix, atès que aquest poble i aquesta llengua materna són en bona part espanyols. No cal dir

com el neolerrixisme —que podria ser definit com aquest capgirament sistemàtic dels conceptes configuradors del catalanisme per tal d'aplicar-los, ara que ja disposa d'una base real i natural i no té perque recórrer a sofismes retòrics, a la massa espanyola establerta a Catalunya— s'aprofita d'aquest desconcert i el fomenta; així, mitjançant l'exercici d'una mecanicista però efectiva revoresibilitat ideològica, presenta als catalans com a imperialistes, i això simplement pel fet que els més conscients d'entre ells reclamen, d'entrada, l'acceptació, per part dels immigrants, de la realitat nacional d'on han fixat llur nova residència —la qual cosa no presuposa la renúncia a la pròpia identitat— i, en les generacions successives, ja nescudes a Catalunya llur definitiva integració en aquesta. Els polítics catalans, desorientats, mancats d'una profunda assumpció del fet nacional català, amassats davant l'esperança d'aconseguir una mica més de poder i davant l'amenaça d'haver de tornar a les catadumbes, incorren en els mateixos plantejaments reduccionistes i falsejadors establerts per la dictadura i prosseguits per l'actual neolerrixisme, i s'expressen, doncs, consegüentment en termes d'imposar i no imposar la llengua, d'actuar o no actuar com van fer els espanyols amb els catalans, etc. Els polítics catalans s'estan de comprometre's decididament en una acció política-cultural que mena a la progressiva equiparació a tots els nivells del català i l'espanyol —la qual cosa comportaria un tracte preferencial de la llengua catalana per tal de fer-la del tot accessible i utilitzable als espanyols de Catalunya—; així com de desentendre's d'aquesta llengua autòctona i d'abandonar-la definitivament a la incessant fagocitació de què és objecte per part de l'espanyol. Els polítics catalans juguen a voler nedar i guardar la roba i adopten, doncs davant el problema de la llengua, actituds híbrides i contemporitzadores. Els caldria potser parar esment que, amb llur

comportament, amb llur ambigüitat i mitges tintes davant la magnitud de la qüestió aquí plantejada, no fan més que contribuir al procés de substratització i extinció a què es va veure actualment sotmesa la llengua catalana. En relació amb ella, tota presa de posició teòrica i pràctica que no vagi més enllà de considerar-la "llengua pròpia" de Catalunya i que no deixi explícitament a restituir-la de facto en la seva encara usurpada condició de llengua nacional de Catalunya, només fa que introduir lleugeres variants en la persecució desencadenada a partir del '39 en contra seva i en contra de tot el que implica.

IV

De tota la present anàlisi, no se'n poden extreure —ni se'n volen extreure— sinó preguntes, formulades, això sí, amb un to malèvol i amarg. Preguntes del tipus de com ha de ser possible —i ho ha de ser— en aquesta avançada segona meitat del segle XX, d'aconseguir que perduri i es desenvolupi la llengua i, per tant, la cultura d'una nació mancada d'estat; de com pot resoldre's el dilema d'integrar una part d'una població que tot i residir-hi, no ha assumit encara la realitat nacional catalana, sense disposar d'escola ni de mass-media; o bé de com introduir aquesta escola i aquest mass-media en una població, una part de la qual encara no ha realitzat la seva autointegració conscient; de com, en definitiva, endegar, sense un suport polític efectiu i, per tant, sense una vida pública autènticament catalana a tots els nivells, un procés lingüístico-cultural prou extens i competent perquè justifiqui l'existència viva d'aquesta llengua en virtut de les seves realitzacions presents i no de les d'un passat massa transcendentalitzat.

Per raons científiques, aquesta anàlisi es refereix només a la situació de la llengua a Catalunya. Seria desitjable que, a les illes, al País Valencià i a la Catalunya Nord, hom la completés de llur perspectiva.

FITXES DIDÀCTIQUES

Introducció

Presentam dues fitxes didàctiques tretes des "Butlletí interior dels seminaris de la DEC (Omnium Cultural)" que amablement mos ha autoritzat sa seva publicació.

"El comentari de text" és una exposició sobre metodologia i didàctica des tema anunciat, mentre que es segon: "Iniciació a la lectura i l'escriptura al voltant d'una cançó" ofereix una tècnica a un recurs didàctic concret.

Sa nostra intenció és oferir fitxes didàctiques elaborades pes mateixos mestres i ensenyants de/en català de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Es tema o contingut pot ésser qualsevol aspecte de s'ensenyament de/

en català: objectius, tècniques i recurs didàctics, avaluació, ús de materials didàctics, ús i maneig de textos de tot tipus, problemàtiques concretes, etc... i es nivell d'ensenyament al qual se refereix sa fitxa també pot ésser qualsevol: guarderia, preescolar, EGB (ses dues etapes), BUP, FP, adults, castellano-parlants (nins) castellano-parlants (adults), etc.

Si es tracta d'una experiència didàctica pròpia esmentan, només com a suggeriment, es punts següents susceptibles d'ésser tractats:

a) Els alumnes: edats, nivell d'ensenyament, número dins es grup classe, relació de catalano-parlants/cas-

tellano-parlants.

b) Objectius que es proposen.

c) Tècniques didàctiques materials, textos.

d) Procediments (descripció de s'experiència).

e) Evaluació des resultats crítica, conclusions i recomanacions.

f) Mostres de materials elaborats per mestres i alumnes.

g) Bibliografia de textos utilitzats i de ses publicacions de teoria i pràctica pedagògica que inspiraren s'experiència.

Podeu enviar es vostres treballs a CEDEC (Obra Cultural Balear). Carrer Impremta, 1, pral. Palma.

EL COMENTARI DE TEXT

per F. Garriga i Barata

Tots els programes de llengua i literatura ens parlen sempre del Comentari de Text. Parlen de la seva necessitat i de la seva importància. I ens donen consells per fer-ho bé. Però sovint els autors són poc clars a l'hora d'ensenyar a mestres i alumnes com cal que sigui fet. Alguns per massa simples, i altres per massa savis. Sembla, moltes vegades, que ja donin per suposat que el mestre sap perfectament amb què se les heu, i altres vegades ens fan la impressió que el que volen és fer exhibició dels seus amplis coneixements. En el primer cas, per poc, ens quedem sense saber gran cosa. En el segon, per massa, ens deixen espantats i covards: nosaltres mai no arribaríem a fer una cosa com la que ells ens proposen.

I, en realitat, a nivell d'EGB i BUP, les coses són o caldria que fossin molt més senzilles.

Què és un comentari de text?

Comentar un text és donar-ne compte, és comprendre'l i és intentar judicar-lo en el seu esperit i la seva lletra.

D'entrada, per tant, ens caldrà tenir presents uns breus principis: és necessari, de totes totes, sotmetre's al text. És d'una importància cabdal, a l'hora de voler comentar un text, oblidar els nostres sentiments, les nostres idees, els propis punts de vista i procurar que el que sentim i estimem no enterboleixi el nostre pensament, per tal de poder crear i ressuscitar el pensament, els sentiments, els punts de vista de l'escriptor. Ens interessa només la realitat que pugui sorgir de la lectura de les seves planes. Deia Renan que la lectura d'un text calia que fos històrica sota pena de ser cega.

En segon lloc, és completament necessari defugir grans exegesis amb motiu del text. Tornar a

(Continúa en pàg. següent)

EL COMENTARI DEL TEXT

(Ve de pàg. anterior)

explicar el que diu un text, amb altres paraules, fer-ne una paràfrasi, és perdre el temps, no és comentar un text.

Tot això ve del fet que la qualitat essencial d'un bon comentari cal que sigui *la precisió*. Diguem, entre parèntesis, que tot comentari que pugui servir, en les seves línies generals o en el seu detall, indistintament per a dos fragments quasi paral·lels, és dolent. Cada text vol dir-nos una cosa, expressar un sentiment i tot això en l'esperit de cada autor, en el moment en què ho escriu, té només un sentit i prou.

Per on comença el comentari d'un text?

Per senzill que sembli, *comença per entendre'l*, i entendre'l a fons. Caldrà, per tant, que abans de pretendre judicar-lo en fem una llegida a consciència per veure d'entendre'l bé. Que no ens quedin paraules sense saber el que volen dir, ni paràgrafs tèrbols. Hem de mirar d'aclarir, primer, tot el que ens pugui quedar fosc.

Si fem ben feta aquesta primera llegida, el text ens deixarà ja algun sabor: si és alegre ens deixarà un sentiment d'alegria, si trist de tristesa, si és misteriós... si és filosòfic... Hem d'*anotar aquest primer sentiment*, perquè després ens caldrà confirmar-lo.

També, d'aquesta llegida, en fixarem *el tema*. El tema no és l'argument, està a la base de l'argument, però cal no confondre les dues coses: és l'ànima de l'argument. *El tema* és aquell sentiment, aquella sensació, aquella idea que l'autor vol deixar en el nostre esperit un cop llegit el text. I l'*argument* són els fets a través dels quals ens la vol fer arribar.

El bon escriptor sempre vol comunicar-nos alguna cosa, als lectors interessats, i cal que la sapiguem veure.

De tot plegat deduirem que aquesta primera lectura cal que sigui atenta i detallada, feta sense presses i amb extrema cura. Si resumim el que hem dit, d'aquesta primera llegida en traurem:

- a) la idea mestressa que regeix el text
- b) el sentiment dominant
- c) el sentit general

Tot plegat és molt important per tal de no vi-ciar des d'un començament el comentari.

Ja entès el text

i après el sentiment que embolcalla tota l'obra, passarem a prendre nota dels detalls. A partir d'aquí caldrà *rellegir el text* totes les vegades que calgui per tal d'anar entenent-lo en tots els

seus detalls. Tot pot ser-nos important:

- l'escenari on es desenrotllen els fets
- els personatges que porten a terme l'acció (d'aquests, si es tracta d'un text d'una certa amplària, naturalment, caldrà que prenguem bona nota de tot el que ens en digui l'autor tant des del punt de vista de descripció física, com des del punt de vista dels sentiments que els posseeixen, descripció moral, comportament davant dels esdeveniments...)
- el temps en què transcorren els fets (això ens donarà sorpreses; veurem, per exemple, que a vegades moltes ratlles ens descriuen un temps molt curt i com amb poques paraules poden ventilar-se anys sencers)
- la classe social a què pertanyen els protagonistes
- la localització geogràfica...

No oblidem que un bon autor no diu mai res a la babalà; tot té en el seu pensament un significat, per fosc que el vegem i per inconnexa que puguem trobar la narració. Tot això ens ajudarà a descobrir *les intencions de l'autor*. No podem perdre-ho de vista, ja que al final ens en caldrà donar fe.

De tot això, en farem una *fitxa de lectura* que servirà per a organitzar el nostre pensament.

Donem un nou pas.

Com s'expressa el nostre autor?

- prosa o vers?
- explica?, descriu?, dramatitza?
- el fragment és líric, èpic...?
- està escrit en forma epistolar, dialogada...?
- en primera persona, en tercera...?
- és un monòleg?
- l'autor ens parla d'ell?
- parla des de dintre l'acció del text, o s'expressa en forma objectivada? sent els esdeveniments com a existents fora d'ell, o com formant part de la seva pròpia vida?

Respondre aquestes preguntes i altres de semblants significa *estudiar les formes d'expressió*.

I no ens oblidem de precisar, en aquest punt, el gènere literari a què pertany el fragment. Potser ens caldrà repassar-los bé en alguna preceptiva literària i estudiar-ne les lleis que els regeixen, perquè és necessari analitzar si les compleix bé.

D'aquesta manera, a poc a poc, anirem penetrant en el veritable sentit del text.

Fetes aquestes coses, estarem en immillorable posició per a estudiar *l'estructura del text*. Tots

els textos en tenen. Un bon escriptor no es posa a la feina a la bona de Déu. Abans ha pensat el que vol dir i ha precisat la manera com ho dirà i amb quin ordre.

Estudiar l'estructura d'un text significa endevinar-ne aquest ordre, que en el cap de l'escriptor constituïa com l'espina dorsal del seu missatge.

Sense aquesta estructura externa cap obra no pot ser bona. Recordeu que aquest ordre que busquem pot ser de moltes maneres: obert, tancat, lineal, concèntric...

És important de veure com ha vertebrat l'autor el text que ens ocupa, i caldrà què en fem un breu esquema, el més breu possible, però també el més complet, i el més clar.

Donem un nou pas.

El comentari lingüístic del fragment a estudiar

És potser un dels aspectes més difícils, perquè serà on caldrà que més ens cenyim a les paraules escrites. No es tracta de la tradicional anàlisi sintàctica, ni de fer un estèril recompte de substantius, verbs i adjectius. Es tracta de saber trobar els autèntics valors del llenguatge que ha emprat el nostre autor per a fer-nos arribar el seu missatge.

El comentari lingüístic és el que s'ocupa del *robatge* extern que vesteix l'obra. Aquí estem ara en el punt en què molts dels comentaristes moderns hi han abocat el sac. L'experiència, però, ens ensenya que, a nivell d'ensenyament mitjà, no cal exagerar. Ens importa no perdre de vista que tot el que en aquest sentit vulguem fer per als nostres alumnes, mira només a una més intensa, acurada i fidel interpretació d'un text, a fi de poder-ne exposar el que en pensem, amb fonamentades raons.

Tampoc, però, no s'ha de caure en l'extrem de negligir-lo. Els alumnes estimaran el llenguatge si nosaltres els el sabem fer estimar, i l'estimaran sempre en la mesura en què nosaltres l'estimem. I és important fer-los veure com un autor empra els mots i modela les frases a fi de tornar-los dòcils instruments, a les seves mans, de la idea que vol comunicar. És dintre d'aquesta línia, i amb aquest esperit, que caldrà endinsar-nos en aquest punt.

Ho farem a diferents nivells.

Si agafem primer *el nivell morfosintàctic*, caldrà que ens fixem en l'ús que fa l'autor de substantius, adjectius, pronoms, verbs, sintagmes nominals i sintagmes verbals, com estructura les oracions, com les lliga, com matisa el dubte, el de-

sig, com utilitza l'estil indirecte, les oracions interrogatives, les admiracions, com ordena les paraules. Qualsevol element de forma que repercuti en l'estil ens interessa. És importantíssim que puguem arribar a veure la connexió entre el signe i l'expressat, la lligada del fons i de la forma.

Després anirem *al nivell fònic*: accent, entonació, insistència, estudi expressiu d'estrofes i versos, si es tracta d'un poema...

I finalment anirem *al nivell semàntic*: el lèxic, la imatge, la metàfora, els símbols...

Tot aquest apartat és molt ric en possibilitats. Si sabem fer-lo treballar bé, veurem com cada autor té una forma d'expressar-se que és seva i prou. I poder fer que l'alumne l'arribi a descobrir és un exercici que pot resultar molt interessant i creatiu.

I ja no ens queda sinó atacar l'últim punt del comentari de text: el de la crítica personal que clourà el nostre exercici.

La crítica personal com a conclusió

Cal que després d'haver examinat a consciència un text n'extraguem un judici, una postura personal. En aquest punt podrem posar en relleu les qualitats i les característiques dominants, els valors més sobresortints, i també subratllar el que creiem que sigui deficient. Així mateix deixarem constància dels sentiments que ha engendrat el text en nosaltres i de les sensacions que ha estimulat i provocat.

No cal dir que aquest comentari caldrà que el construïm com un tot vivent, lligat i coherent.

Quant a les conclusions, val la pena d'establir-les en ordre de generalitat creixent.

I vigilar molt a no desbordar el text que hem estat estudiant, i a no estendre'ns en àmplies consideracions sobre l'obra, l'autor, el seu talent, el seu caràcter, la seva vida, el seu segle i els segles precedents i següents. El comentari d'un text no ha de convertir-se en una dissertació o en una lliçó d'història literària.

Si intentem resumir una mica tot el que hem dit, veurem com, malgrat que pugui semblar tot plegat una cosa molt embolicada, és molt simple. En realitat comentar un text no és sinó donar resposta a tres preguntes:

què ens diu l'autor
com ens ho diu
per què ens ho diu?

A aquests tres interrogants (què, com i per què) ens caldrà donar una resposta personal objectiva i científica.

Ni res més ni res menys.

OBRA CULTURAL BALEAR

PRIMER CONCURS DE MATERIAL DIDÀCTIC

Amb l'objectiu de contribuir a resoldre les necessitats més urgents de material didàctic adequat per a l'ensenyament de la llengua catalana o de qualsevol àrea docent en el mateix idioma, l'Obra Cultural Balear convoca el primer concurs de Material Didàctic, d'acord amb les següents bases:

1. Poden concórrer a aquesta convocatòria tots els treballs

que puguin ser útils per a l'ensenyament del català o en català, a qualsevol nivell educatiu, orientats a l'ensenyament de catalanoparlants o castellanoparlants, i en tant si corresponen a la programació íntegra d'una matèria, com si es tracta de programacions parcials o de material complementari.

2. Un jurat, integrat per persones enteses en matèria d'edu-

cació, que oportunament es donarà a conèixer, seleccionarà els treballs que, a judici seu i en funció de les necessitats més urgents que existeixen a les nostres illes, mereixin ésser editats.

3. L'Obra Cultural Balear destinarà 500.000 ptes., import de Premi d'Honor "Jaume I", a la publicació de material didàctic seleccionat pel jurat, d'acord amb l'ordre de prioritat que aquest hagi fixat. Els treballs que no puguin ser editats immediatament, per manca de presupost, podran ser retirats pels concursants; no obstant això, l'Obra Cultural Balear podrà adquirir-ne una còpia per tenir-la en dipòsit a la seva biblioteca.

4. Els treballs hauran de ser enviats a l'Obra Cultural Balear (Carrer Impremta, 1, pral. 2on.), acompanyats del nom i del domicili de l'autor o autors, abans de dia 30 de juny de 1980.

5. També podran presentar-se sol·licituds d'ajuts de treball

per a la preparació de material didàctic, que hauran d'anar acompanyades d'un pla de treball detallat, que especifiqui el temps necessari, els participants i l'ajut sol·licitat. Els mateixos membres del jurat consideraran, en funció de les disponibilitats econòmiques de l'OCB, l'adjudicació de aquests ajuts. Els plans de treball seran presentats dins el mateix termini i a la mateixa seu de l'OCB, encapçalats amb la indicació: Sol·licitud de treball.

6. L'Obra Cultural Balear ha concertat amb una empresa editorial especialitzada, un representant de la qual formarà part del jurat seleccionador, la publicació del material seleccionat. Aquesta empresa aportarà a l'edició una quantitat igual a la que aporta l'OCB. Els autors dels treballs seleccionats i editats conservaran el dret de propietat intel·lectual que la llei els reconeix.

Han parlat sobre es decret d'incorporació des català a s'ensenyament de ses Illes Balears

TONI ARTIGUES: Llengua y ensenyament a Mallorca Socialista, núm. 20 de gener 1980, pàgina 3.

—LA COLUMNA DE FOC. Secció de s'Última Hora des dissabtes.

—LLUCH número monogràfic 686, juliol-agost 1979.

—ANTONIA MAS I CATALINA BONNIN, sobre la no aplicació del decret de bilingüisme a Mallorca Socialista, núm. 21, febrer 1980, pàgina 7.

—MOVIMENT COMUNISTA: Declaració davant es 31 de desembre, fulla volant (també publicada a Balears-debat, es 17-1-80).

Recordam a tots els lectors que en es número anterior des Butlletí de la CEDEC (titulant Informació CEDEC), publicat dins Pissarra, núm. 24, gener 80, oferiem es textos complets des decret i de s'ordre ministerial que incorporen sa llengua catalana a s'ensenyament dins s'àmbit de ses illes Balears.

Es lectors que en vulguin un exemplar (a 25 pessetes) el poden recollir en es domicili de sa redacció: carrer Vinyaça, 14, Palma. Tel. 460888.

NOTA

Ses pàgines des "Butlletí de la CEDEC" estan obertes a tots es mestres i ensenyants de/en català que vulguin donar a conèixer experiències didàctiques pràctiques o que vulguin plantejar i discutir qualsevol aspecte de s'ensenyament de/en català.

Escriuiu a CEDEC (Obra Cultural Balear)
Carrer Impremta, 1, pral. Palma.
Tel.: 223299.